

Invitation for Expressions of Interest
‘Socioeconomic study of herder households in Khanbogd Soum, Umnugovi Aimag, Mongolia’

Release date: April 1, 2015
Submission date: April 22, 2015

Oyu Tolgoi LLC, with the agreement of the Khanbogd government and elected herder representatives from Khanbogd soum, invites interested and qualified experts to submit **Expressions of Interest** to undertake a **‘Socioeconomic study of herder households in Khanbogd Soum, Umnugovi Aimag, Mongolia’**.

Those interested candidates which have experience in executing similar studies are invited to submit Expression of Interest documents to Nandinchimeg Batsaikhan (Nandia) at nandiab@gmail.com prior to **06:00pm, on April 22, 2015**

This call for Expressions of Interest from potential candidates makes no representation or promise in relation to procuring work from a candidate or candidates.. Hence, candidate proposals should not be complied with onerous expense or work. We will not be responsible for any costs associated with preparing and submitting an Expression of Interest.

Call for Expressions of Interest for a Multi Disciplinary Team (MDT) to undertake a socioeconomic study of herder households in Khanbogd Soum, Umnugovi Aimag, Mongolia

March 2015

Background

Oyu Tolgoi LLC (OT) over the past decade has developed and constructed the Oyu Tolgoi Mine in Khanbogd Soum, South Gobi region of Mongolia. Currently the mine runs an open pit operation, produces concentrate on site and trucks it to the Chinese border 80 km to the south via a paved road that was purpose-built by OT. Khanbogd soum currently has population of some 5,060 people, of whom some 3,900 live on the soum center (town) and 1,160 are rural herders engaged in transhumant animal husbandry.

The livelihood structure of many Khanbogd herder households has changed and continues to change as a result of the overall socio-economic changes associated with mining development. These changes, in many cases, threaten herders’ traditional livelihoods. Additionally, many herders who continue to practice their traditional lifestyles fear that they will not be able to pass this culture along to future generations. However, while it is clear that these changes are taking place at a rapid rate, to date there has been no definitive study that investigates and describes the details and effects of these developments at a household level.

In October 2012, herders from Khanbogd Soum assisted by OT Watch - a national NGO, and Gobi Soil - a local NGO, lodged a formal complaint with the Office of Compliance Advisor Ombudsman (CAO) of the International Finance Corporation (IFC), stating that OT's 2004 resettlement and 2011 economic displacement compensation processes and contracts failed to sufficiently support sustainable livelihoods and compensate for the loss of traditional livelihoods and culture for the next generations.

Although over the past decade OT has commissioned a series of social, cultural and economic studies that seek to objectively map the changes to herder and general community livelihoods and culture, and determine which of these are due to the presence and activities of OT, these studies have not to date been compiled and analysed conclusively. Furthermore, up-to-date data and anthropological observation at household level are required to fully inform such an analysis.

Expressions of Interest are sought from a suitably qualified Multidisciplinary Team (MDT) to undertake rigorous desktop analysis of existing studies, compile selective household level observations and analyze the combined findings to produce a comprehensive picture of the current state of affairs of herder households in Khanbogd soum.

Objectives/Purpose of the Study

The purpose of the proposed study is to generate independent information on changes that are occurring in herder households, the impacts of OT's operations on herders' livelihoods and culture and the adequacy of OT's compensation processes. In particular, the Elected Herders Team (EHT) and OT want the MDT to assess changes in access to and quality of pasture and herd water as these relate to herder livelihood issues; to assess changes in herders household livelihoods more generally; and to use all of this information to evaluate the adequacy of OT's 2004 resettlement and 2011 economic displacement compensation.

Methodology

Proponents are invited to develop a proposed methodology for the assessment. The methodology should take into account the specifics of transhumant herder lifestyle and the impacts of mining projects on herder households and their resource needs. Critical analysis and synopsis of relevant government data and existing OT studies will be a major component of the work; a complete bibliography of existing studies is appended to assist proponents in the preparation of study proposals). Proposals for fieldwork and the collection of new primary data should be based on gap analysis, validation and selectively building on existing information, and explicitly avoid duplication. The methodology will be presented to the Local Government, EHT and OT for consideration and selection in competitive tender.

In developing the proposed methodology, proponents should include

'participant observation' and other anthropological methods, within a multi-disciplinary framework involving micro- and behavioural economics and sociological understanding. Proponents should adopt a team approach that will inherently benefit from the self-moderating interaction of team members having different professional perspectives, and will build an understanding of 'household ecology' rather than a narrow deconstructed view of individual livelihood factors.

The assessment will include three separate and complementary components: (1) evaluation of quality and to pastures and herd water – this can be largely drawn from existing studies and those currently underway (see bibliography attached); (2) an analysis of changes over the past decade to herder assets and livelihoods – this will require primary augmentation of existing studies and those currently underway (see bibliography attached); and (3) a review of the adequacy of OT's 2004 resettlement and 2011 economic displacement compensation processes, given the results of the assessments of pasture, water, assets and livelihood impacts.

Component 1: Evaluation of quality and access to pastures and herd water

The size and quality of available pasture, as well as access to water, is a major determinant of the number of animals that herders can raise, which in turn determines herders' standard of living from traditional nomadic pastoralism. Therefore, in order to assess OT's impacts on herders' livelihoods, the MDT must first assess impacts on pasture and water. Component 1 focuses on these aspects of impacts on herders' livelihoods and has three parts:

Part A – With reference to primary and secondary data, complete a pasture count and a quantitative and qualitative assessment to determine, to the best extent possible, changes to Khanbogd soum pasture size, pasture quality and herd water from 2003 to present.

Part B – Specifically map, to the best extent possible, the changes to pasture and water that are attributable to the OT project.

Part C – Evaluate and develop recommendations regarding: (1) methods of restoring or preserving natural ecosystems and traditional livestock herding in Khanbogd soum as well as in Gobi region at large; and (2) whether there is capacity to bear the full scope of future impacts likely to be caused by the OT project.

Component 2: Analysis of changes over the past decade to herder assets and livelihoods

Component 2 will focus on impacts on traditional livelihoods and herder household culture and have two parts:

Part A - Conduct an evaluation of how Khanbogd herder household livelihoods have changed from 2003 to present, with a particular focus on identifying the extent of loss of traditional livelihoods and culture and

assessing whether current herders retain the capacity to sustain their traditional livelihoods into the next generations.

Part B – Assess whether and to what extent the impacts identified are attributable to the OT project.

With regard to Part A, the assessment should be inclusive of, but not confined to, absolute levels and changes in:

- household assets and access to productive pasture (spring, summer, autumn and winter pastures); and water sources traditionally used during seasonal migrations, water wells and springs, herd fences and shelters, hay-fields, conveyance horses and camels and marketable healthy livestock;
- household infrastructure and assets;
- livestock inventories (animal quantity, quality, weight gain, age distribution, birth outcomes and species mix);
- animal products, primary and processed, for household use and sale;
- changes to household consumption and marketing of animal products;
- changes in herding practices and seasonal movements;
- value and changes in social capital (patterns of household collaboration and household composition);
- household incomes from other sources;
- household expenditure patterns;
- capital accumulation (herd growth/decline, banking, insurance and other non-herd assets);
- access and value to households of regional infrastructure (e.g. improved roads, retail facilities and communications, medical evacuation, health and education services and cultural sites);
- cultural capital of households (preservation of traditional living style, behavioural changes in following ancestors' ethics and teachings); and
- perceptions of changes and concepts of future (life histories, children's career choices, value placed by individuals on old versus new lifestyles).

Component 3: Compensation programme review

OT has run two processes to provide compensation for its impacts on herders in Khanbogd soum: the 2004 resettlement compensation process and the 2011 economic displacement compensation process. Many herders believe that these processes did not sufficiently compensate for OT's impacts overall on pasture and water (and therefore on the size of herds that households can maintain), as well as other impacts on traditional livelihoods and culture.

Using the information gained through Components 1 and 2, the MDT will conduct an independent review of the adequacy of the compensation packages to individual households and the overall support provided in KB by OT over the past decade. Specifically, the review should identify whether: (1) the impact assessing methodology applied to OT's 2004 resettlement and 2011 economic displacement compensation processes was suitable and adequate; (2) OT adequately compensated for any negative effects that can be attributed to OT's

presence, including OT-related infrastructure and natural resource use; (3) the compensation provided was sufficient to support transitions to sustainable livelihoods; (4) all herders deserving of such compensation were, in fact, compensated; and (5) the compensation processes complied with the IFC's Performance Standard 5.

MDT Team Membership and Selection Criteria

A 3-4 person team is envisaged, involving anthropological, sociological and micro-economic expertise that will be strictly vetted for qualification and relevant experience. The team should have a member with native Mongolian language skills and strong preference will be given to people with experience working with Mongolian herders. Equally, international 'best practice' experience and publication credentials will be essential for at least one senior team member.

MDT shall fulfil all tasks in a highly professional, ethical manner, without any bias.

Funding and Accountability

MDT proponents will prepare and present a budgeted proposal to the Local Government – OT - Herders Representatives Tri-Partite Council (Council - the successor body to the EHT/OT dialogue facilitated by CAO) involving herder representatives, Khanbogd Soum authorities and OT. Once the Council approves a proposal, OT will have the responsibility securing resources and funding for the MDT. Accountability for receiving draft reports, the final presentation and report and assessing the quality of all work will remain with the Council.

Reporting

The evaluation work should be done within 6 months and the draft report and recommendations will be presented to the Council within 2 months upon completion of the work. Progress report should be presented to the Council every 2 months during the work performance. From the feedback received at the presentation, the MDT will prepare a final written report, to be presented to the Council within one month of receiving feedback. Draft and final report will be prepared in both English and Mongolian.

Proposal Document

The Expression of Interest should include a succinct scope of work, methodology and descriptions of suggested multi-disciplinary team members, with summary CVs. The proposal can also include 'value add' suggestions that have not been outlined above. Proposals should be no longer than 10 pages.

From submitted Expressions of Interest, the Council will select candidate proposals to meet with the Council (logistics at OT's expense) to present proposals face to face, from which a final selection will be made. 6

Annexure: Bibliography and brief descriptions of available OT studies

1. OT Project Environmental Impact Assessment, Volume 3 Mining and Processing, Eco-Trade LLC 2003. In June 2003, Mongolian consultants EcoTrade conducted a census of all households within a 20km radius of the OT mine camp. Households were surveyed to obtain data on land use, land entitlements and household assets (mostly livestock). A total of 15 households (91 people) were involved.

2. Additional Survey of Affected Herders, 2004-2005. Between 2004-2005, additional data was obtained from ten herder households that would be resettled from the 10 km Exclusion Zone in order to develop the entitlements under the herder resettlement package.

3. OT Water Perception Study in Khanbogd Soum, 2007. This study was used to assess community concerns related to water issues and to develop measures for participatory water management. Wells and shelters were mapped, and livestock numbers and other key data gathered. A total of 280 herder households were interviewed and another 51 people were also involved in Focus Group Discussions based on four groupings. The Mongolian Centre for Policy Research and the Population and Training Research Centre led this work.

4. Water Use Study, 2008. An additional water use study was conducted in Bayan *bagh* to obtain information on herders located within the Gunii Hooloi borefield area. The study entailed a small-scale exploratory survey on customary arrangements for water and involved 21 herder families.

5. Omnogovi Aimag Social, Economic and Environmental Baseline Survey in 2008. OT commissioned the survey that was conducted by the Centre for Policy Research Mongolia, and the Population Training and Research Centre. A total of 70 households in Khanbogd *soum* centre and 37 rural households were involved in the survey.

6. Pastureland Mapping and Assessment Programme, 2009 to 2010. This programme was conducted to identify herders using pastures around the different OT impact locations. Data has been collected from 79 herder households in the Javkhlant, Gaviluud, Nomgon and Bayan *baghs*. The main goal has been to understand grazing land boundaries, pastureland management arrangements, and to identify herder families using land and other assets in and around the impact sites. OT visited each herder household, conducted semi-structured interviews and drew seasonal pastureland area boundaries on an area map with the herders.

7. Phase 1 Report on Activities of the Oyu Tolgoi Cultural Heritage Program Design for Umnugobi Aimag. On 17 June 2010, Sustainability East Asia LLC (SEA) designed a long-term cultural heritage program (CHP) for Oyu Tolgoi LLC. The CHP design is divided into two phases. Phase 1 consists of the creation of a cultural heritage baseline and gap assessment, Phase 2 uses the information gathered during Phase 1 to develop the CHP and implementation plan. This

report summarizes the results of the Phase 1 work.

8. Oyu Tolgoi Resettlement Action Plan 2011. Part of the Lenders' ESIA documentation with supporting Operational Management Plans (OMPs). A comprehensive compilation of all work relating to 2004 physical relocation of 10 households from the Mine Lease area, and projected work on the 2011 economic displacement of 89 households from areas temporarily or permanently affected by ancillary infrastructure, such as road, electrical and pipeline construction.

9. Survey of Potentially Affected Herder Households (2010 to 2011). This survey built on the pastureland mapping and assessment programme above, to identify and gather more specific data on directly affected households. It was undertaken by OT between September 2010 and May 2011. This Survey involved detailed household visits to all affected herder families as well as other herder households in the Khanbogd *soum*. A total of 84 households were involved. The survey covered household composition, employment levels and sources of income, livestock and other assets, and other demographic data. The survey included 101 families. Altogether the survey covered 393 people, equating to 19% of all rural herders within Khanbogd *soum*).

10. Survey of local herders' perception of pastureland use agreement, 2012. National NGOs CPR, "Clean Energy" and "Altan Nutag" conducted a joint rapid survey among the herders of Khanbogd *soum* to record local attitudes towards pastureland use agreement to be established with the *soum* government. The survey found that 78 percent of the 186 herders interviewed expressed their support for a pastureland use agreement and some 72 percent expressed their readiness to formalise such an agreement. The survey results were used to define priority actions for *soum* authorities and herders to improve pasture management in their respective areas.

11. Population and Housing census of KB *soum*, 2013. This OT-commissioned census provides data on population numbers, disaggregated by age, gender, location, education, economic activity, migration status, and housing condition, at the lowest level administrative units - *bagh* and *soum*. The census was conducted using the same methodology employed in the Government of Mongolia 2010 Population and Housing census, and was the first census in Mongolia conducted in private-public partnership.

12. Oyu Tolgoi Resettlement Action Plan 2013 Update. An update of the 2011 OT Resettlement Action Plan; part of the Lenders' ESIA documentation with supporting Operational Management Plans (OMPs). A comprehensive compilation of all work relating to 2004 physical relocation of 10 households from the Mine Lease area, and the 2013 status of 89 economically displaced households from areas temporarily or permanently affected by ancillary infrastructure, such as roads, electrical and pipeline construction.

13. Cultural Heritage Management Plan: September 2013. This operational Management Plan is a part of the Lenders' ESIA documentation. Its purpose is to set out applicable management interfaces; define roles and responsibilities;

outline the applicable Project Standards relevant to this Management Plan; define Project commitments, operational procedures and guidance relevant to this Management Plan; define monitoring and reporting procedures, including Key Performance Indicators; defined training requirements; and set out references for supporting materials and information.

14. *Rapid Market survey, 2014.* The survey was conducted by the Center of Policy Research Khanbogd, Manlai, Bayan-Ovoo and Dalanzadgad soums. Two hundred households, including 79 directly impacted herder households, were interviewed. In addition, interviews were conducted with soum officials and experts. The purpose was to identify business opportunities, obstacles for business development and training needs.

15. *Assessment of livestock health in Khanbogd, Manlai and Bayan-Ovoo soums of Umnugobi aimag, 2014.* The assessment was conducted by experts from the *Biznessinn Amjiltiin Tulkhuur, NGO*. The survey assessed 161 households in KB soum, including 73 from the project affected zone and 88 from the non-impact zone.

16. *Health status and living condition study of herders of Umnugobi aimag, 2014.* The study was conducted by the National Center for Public Health and the National Center for Communicable Diseases to assess the living conditions and health status of the KB herding population and develop recommendations. Of the project-affected households, nine families were covered by the survey. The study results are intended as baseline data for future healthcare policies to improve livelihood and health conditions in rural areas.

17. *Survey on “Cooperative Priority Projects”, 2014.* The survey was undertaken by the Cooperative Training and Information Center to assess current status of cooperatives and their priority projects. The survey covered 18 cooperatives in four soums. Amongst other things it showed that out of all herding households in Khanbogd soum, 63.0 percent have joined cooperatives.

18. *2004 Resettlement Action Plan External Completion Audit, 2014.* Two Mongolian independent experts concluded an audit of the 2004 resettlement in March, 2014. The audit covered the 10 resettled households from 2004 and concluded that the company has provided all agreed entitlements, and the on-going activities such as assistance with university students tuition and school children supply be continued until the dates specified in the Relocation Agreement.

19. *Oyu Tolgoi Resettlement Action Plan 2015 Update.* An update of the 2013 OT Resettlement Action Plan; part of the Lenders’ ESIA documentation with supporting Operational Management Plans (OMPs). A comprehensive compilation of all work relating to 2004 physical relocation of 10 households from the Mine Lease area, and the 2011 economic displacement of 89 households from areas temporarily or permanently affected by ancillary infrastructure, such as roads, electrical and pipeline construction.

20. Study on Khanbogd Pasture Condition by Nutag Partners, commenced 2014 - ongoing. The purpose of this study is to assess the changes occurring to desert-steppe pasture in KB soum. The assessment will inform stakeholders (KB herders, soum government and central government agencies) when developing short- and mid-term plans for sustainable pasture use and vegetation regrowth.

21. Phase 1 Report of the Independent Expert Panel (IEP), 2015. Findings of an Independent Expert Panel (IEP) engaged by OT and KB herder representatives in a collaborative dispute resolution process convened by the Compliance Advisor Ombudsman (CAO) of the IFC. The purpose is to assess the OT Project's impact on three important water sources – the Undai River, Bor Ovoo spring (in the main channel of the Undai River) and the Haliv-Dugat River (a tributary of the Undai river) – and how these impacts will affect pasture, herders' access to water and water quality. The work of the IEP is to be undertaken in two phases, with Phase 1 focusing on the Undai River and Bor Ovoo spring.

22. Project Affected Households: Annual Household Survey, 2013, 2014. The survey is designed to track the receipt of entitlements under OT relocation and compensation agreements, assess involvement of affected households in community development programs and identify any improvement or changes in household livelihoods. The survey data is collected using a pre-designed questionnaire, and results are processed internally by OT monitoring and evaluation experts.

Сонирхолоо илэрхийлэх урилга
‘Монгол улсын Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын малчин
өрхүүдийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаа’

Урилгыг зарлах өдөр: 2015 оны 4-р сарын 1
Хүлээн авах өдөр: 2015 оны 4-р сарын 22

Оюу толгой ХХК нь, Ханбогд сумын захиргаа болон Ханбогд сумын малчдын төлөөлөлтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр Монгол улсын Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын малчин өрхүүдийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаа хийх ажлыг гүйцэтгэх хүсэл эрмэлзэлтэй шалгуурыг хангасан мэргэжилтнүүдийг мэдээллээ ирүүлэхийг урьж байна.

Энэхүү судалгаатай төстэй судалгаа өмнө нь хийж байсан туршлагатай мэргэжилтнүүдийг хүсэлтээ илэрхийлсэн материалаа 2015 оны 4-р сарын 22-ны өдрийн 18:00 цагаас өмнө Батсайханы Нандинчимэгт (Нандиа) nandiab@gmail.com хаяг руу илгээнэ үү.

Энэхүү урилга нь тухайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй боломжит шинжээчдыг судлахыг хүсч байгаа бөгөөд аливаа хүсэлтээ илэрхийлсэн оролцогчоос ажил, үйлчилгээ авах тухай баталгаа гаргах буюу амлалт өгөхгүй болно. Тиймээс материалыг бэлтгэхэд зарцуулах цаг хугацаа болон зардлаа харгалзан үзвэл зохистой. Мэдээлэл өгөх, хүсэлт бэлдэж, хүргүүлэхтэй холбогдолтой аливаа зардлыг бид хариуцахгүй.

ОЛОН ТАЛТ ШИНЖЭЭЧДИЙН БАГ МОНГОЛ УЛСЫН ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН
ХАНБОГД СУМЫН МАЛЧИН ӨРХҮҮДЭД НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН СУДАЛГАА
ХИЙХ СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТАНД ОРОЛЦОХ ХҮСЭЛТЭЭ ИЛЭРХИЙЛНЭ ҮҮ!

2015 оны 3-р сар

Үндэслэл

“Оюу толгой” ХХК (ОТ) өнгөрөгч 10 гаруй жилд Ханбогд суманд Оюу толгойн уурхайг бүтээн босгож, барьж байгуулаад байгаа билээ. Одоогоор тус уурхай нь ил уурхайдаа олборлолт хийж, зэсийн баяжмал боловсруулан, өөрийн барьсан, зориулалтын хатуу хучилттай замаар Хятад улсын хил хүртэл өмнө зүгт 80 километрт ачааны машинаар тээвэрлэж байна. Ханбогд сумын хүн ам одоогоор 5.060 орчим, үүнээс 3.900 орчим нь сумын төвд оршин суудаг бол 1.160 нь нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлдэг малчид юм.

Уул уурхайн хөгжилтэй холбоотойгоор нийгэм, эдийн засагт гарч буй өөрчлөлтийн улмаас Ханбогд сумын олон малчин өрхийн ахуй амьдрал өөрчлөгдөж байна. Эдгээр өөрчлөлтүүд ихэнх тохиолдолд малчдын уламжлалт амьжиргаанд аюул учруулж байна. Мөн уламжлалт ахуй амьдралаараа аж төрөн суугаа олон малчин уламжлалт соёлоо хойч үедээ өвлүүлж чадахгүй байх вий хэмээн эмээж байна. Энэ бүх өөрчлөлт хурдан өрнөж байгаа боловч тэдгээр өөрчлөлт нь өрх гэрийн түвшинд хэрхэн тусч буйг нарийн тогтоосон доривтой судалгаа, мэдээлэл өнөөг хүртэл хийгдээгүй ирсэн байна.

“Оюу толгой” компанийн 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлтийн гэрээ, 2011 оны эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлтийн гэрээний дагуу нөхөн олговор олгосон байдал нь малчин өрхийн тогтвортой амьжиргаанд хангалттай дэмжлэг үзүүлээгүй, хойч үеийнхэндээ залгамжлуулах уламжлалт ахуй соёлыг алдагдуулсныг нөхөн төлж чадаагүй гэсэн албан ёсны гомдлыг Ханбогд сумын хэсэг малчид “Оюу толгойн хяналт” үндэсний хэмжээний ТББ, “Говийн газар шороо” орон нутгийн ТББ-ын тусламжтайгаар 2012 оны 10-р сард Олон улсын санхүүгийн корпорацийн (ОУСК) Эрх Зүйн Хяналт, Зөвлөгөө, Омбудсмэний газарт (ЭЗХЗОГ) гаргасан.

Хэдийгээр “Оюу толгой” компани нь өнгөрсөн 10 гаруй жилд малчид, нутгийн нийт ард иргэдийн амьжиргаа, ахуй соёлд гарсан өөрчлөлтийн дүр зургийг бодитойгоор гаргаж, тэр бүх өөрчлөлтийн аль нь тус компанийн үйл ажиллагаатай холбоотой болохыг тогтоохын тулд нийгэм, соёл, эдийн засгийн хэд хэдэн судалгаа хийсэн боловч тэдгээр судалгааг өнөөг хүртэл эмхэтгэж, эцэслэсэн дүн шинжилгээ хийгдээгүй байна. Түүнчлэн, тус дүн шинжилгээний талаар бүрэн дүүрэн мэдээлэл авахын тулд сүүлийн үеийн тоо баримт, өрх гэрийн түвшний антропологиин ажиглалт судалгаа шаардлагатай байна.

Өмнө хийгдсэн судалгааг нарийвчлан судалж, сонгосон өрх гэрийн түвшинд хийсэн ажиглалт судалгааг эмхэтгэн, нэгтгэсэн дүнг задлан шинжилж, Ханбогд сумын малчин өрхүүдийн өнөөгийн нөхцөл байдлын дэлгэрэнгүй дүр зургийг гаргах ажлыг гүйцэтгэх зохих ёсны мэргэшил, ур чадвартай, олон талт шинжээчдээс бүрдсэн багийг тендерт оролцох хүсэлт гаргахыг урьж байна.

Судалгааны зорилго

Тус судалгаагаар малчин өрхүүдийн амьжиргаанд гарч буй өөрчлөлт, Оюу толгойн үйл ажиллагаанаас малчдын амьжиргаа, соёлд үзүүлж буй нөлөө, Оюу толгойн нөхөн олговор хэр хангалттай байгаа талаар хараат бус мэдээлэл гаргуулах зорилготой юм. Тодруулбал, Малчдын төлөөлөл (МТ) болон ОТ нь олон талт шинжээчдийн багаар малчдын амьжиргаатай холбоотой асуудал болох бэлчээр, мал сүргийн ундны усны хүртээмж, чанарт гарсан өөрчлөлтөд үнэлгээ хийх; малчин өрхүүдийн амьжиргаанд гарсан өөрчлөлтийг ерөнхийд нь үнэлж дүгнэх; улмаар энэ бүх мэдээллээ ашиглан ОТ-н 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлт, 2011 оны эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлтийн нөхөн олговор хэр хангалттай болсныг үнэлж дүгнэх ажлуудыг хийлгэх хүсэлтэй байгаа юм.

Аргачлал

Сонгон шалгаруулалтанд оролцох баг тус үнэлгээнд ашиглах аргачлалаа өөрсдөө боловсруулна. Аргачлал боловсруулахдаа бэлчээр дагасан нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлдэг малчдын амьдралын хэв маягийн онцлог шинж, уул уурхайн төслүүдээс малчдын амьжиргаа болон тэдний байгалийн нөөцөд үзүүлсэн нөлөөг анхаарч үзэх шаардлагатай. Холбогдох төрийн байгууллагуудын тоо баримт, ОТ-д байгаа судалгаа шинжилгээ зэрэг нь тус ажлын үндсэн судлагдахуун хэсэг байна; сонгон шалгаруулалтанд оролцогчдод судалгааны санал боловсруулахад нь дэмжлэг үзүүлэх үүднээс одоо байгаа судалгааны бүрэн жагсаалтыг нэмж хавсаргав. Хээрийн судалгаа хийж, шинэ тоо баримт цуглуулахдаа одоо байгаа мэдээллийг баталгаажуулан, дутуу мэдээлэлд суурилан, өмнө хийгдсэн ажилтай давхардуулахаас

зайлсхийнэ. Аргачлалыг Орон нутгийн захиргаа, Малчдын төлөөлөл болон ОТ-д танилцуулж, тендерийн шалгаруулалтад оруулна.

Шалгаруулалтад оролцох багууд судалгааны аргачлалаа боловсруулахдаа микро эдийн засаг болон зан төлөвийн эдийн засаг, түүнчлэн социологийн ойлголтыг хамруулсан олон салбар ухааны цар хүрээнд “оролцогчийн ажиглалт” болон антропологийн бусад арга барилыг аргачлалдаа санал болгон оруулах хэрэгтэй. Санал гаргагчид өөр өөр мэргэжил бүхий багийн гишүүдийн бие даасан харилцан ажиллагааны давуу талыг ашиглан нэг баг болж ажиллах бөгөөд өрхийн амьжиргааны хүчин зүйлсийг явцуу авч үзэх бус харин “өрхийн экологийн” тухай ойлголтыг гаргаж ирэх ёстой.

Судалгаагаар салангид боловч бие биеэ нөхсөн дараах гурван бүрэлдэхүүн хэсгээр үнэлгээ хийнэ. Үүнд: (1) Бэлчээр, малын ундны усны чанар, хүртээмжийн үнэлгээний ихээхэн хэсгийг бэлэн байгаа болон одоо хийгдэж буй судалгаануудаас гарган авч болно (судалгааны хавсаргасан жагсаалтыг харах); (2) Сүүлийн 10 гаруй жилд малчдын хөрөнгө, амьжиргаанд гарсан өөрчлөлтийн задлан шинжилгээ - бэлэн байгаа болон одоо хийгдэж буй судалгаанд үндэслэн нэмэлт судалгаа хийх шаардлагатай (судалгааны хавсаргасан жагсаалтыг харах); (3) ОТ-н 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлт, 2011 оны эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлтийн нөхөн олговор хэр хангалттай байсныг бэлчээр, ус, хөрөнгө, амьжиргаанд туссан нөлөөллийн үнэлгээний дүнгээс нягтлан үзэх.

Нэгдүгээр бүрэлдэхүүн хэсэг: Бэлчээр, малын ундны усны чанар, хүртээмжийн үнэлгээ

Уламжлалт нүүдлийн мал аж ахуйд суурилсан малчин өрхийн амьжиргааны түвшин нь мал сүргийн тоо хэмжээнээс шалтгаалах бөгөөд мал сүргийн тоо хэмжээ нь бэлчээрийн хэмжээ, чанар болон ус ашиглах боломжоос шууд шалтгаалдаг. Иймд, малчдын амьжиргаанд ОТ-н нөлөөлөл ямар байгааг үнэлэхийн тулд ОТШБ нь бэлчээр ба усны нөөцөд нөлөөлсөн байдлыг зайлшгүй үнэлэх шаардлагатай. Нэгдүгээр бүрэлдэхүүн хэсэг эдгээр зүйлд голлон анхаарах бөгөөд дотроо дараах гурван хэсэгтэй байна. Үүнд:

Хэсэг А: Үндсэн ба хоёрдогч тоо баримтыг ашиглан, Ханбогд сумын бэлчээрийн чанар, тоо хэмжээ, малын усны хүртээмжид 2003 оноос хойш өнөөг хүртэл бий болсон өөрчлөлтийг байж болох хамгийн оновчтойгоор тодорхойлохын тулд тоон болон чанарын үнэлгээ хийх.

Хэсэг Б: ОТ төсөлтэй холбоотой бий болсон бэлчээр ба усны нөөцийн өөрчлөлтийн зураглалыг байж болох хамгийн оновчтой хэлбэрээр гаргах.

Хэсэг В: Дараах зүйлстэй холбоотой үнэлгээ хийж, зөвлөмж боловсруулна. Үүнд: (1) Ханбогд сум болон Говийн бүс нутаг даяар байгалийн экосистем ба уламжлалт мал маллагааг сэргээх буюу хамгаалах арга замууд; мөн (2) ОТ төслөөс цаашид учруулж болзошгүй нийт нөлөөллийг даах чадвар байгаа эсэхийг тогтоох.

Хоёрдугаар бүрэлдэхүүн хэсэг: Сүүлийн 10 гаруй жилд малчны хөрөнгө, амьжиргаанд гарсан өөрчлөлтийн нарийвчилсан шинжилгээ

Судалгааны хоёрдугаар бүрэлдэхүүн хэсэг нь уламжлалт амьжиргаа, малчин өрхийн соёл заншилд туссан нөлөөнд голлон анхаарах ба дараах хоёр хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

Хэсэг А: 2003 оноос өнөөг хүртэлх хугацаанд Ханбогд сумын малчин өрхийн амьжиргаа хэрхэн өөрчлөгдсөнийг тогтоох үнэлгээ хийх, ингэхдээ уламжлалт амьдралын хэв маяг, соёл заншил хэр хэмжээтэй алдагдсныг тогтоох, өнөөгийн малчид уламжлалт амьжиргаагаа тогтвортой авч явж, дараагийн үедээ уламжлуулах чадавх хадгалагдах эсэх талаас нь анхаарч үнэлэх.

Хэсэг Б: Нөлөөллийн аль хэсэг нь, ямар хэмжээнд ОТ төсөлд хамаарахыг тогтоох.

А хэсгийн үнэлгээ дараах зүйлсийн үнэмлэхүй түвшин, өөрчлөлтийг бүрэн хамруулах бөгөөд тэдгээрээр үл хязгаарлагдана. Үүнд:

- Өрхийн хөрөнгө ба үйлдвэрлэлийн өгөөжтэй бэлчээрийн хүртээмж (хавар, зун, намар ба өвлийн бэлчээр), улирлын чанартай нүүдэллэх явцад хэрэглэж ирсэн уламжлалт ус, худаг ба булаг задгай, малын хашаа хороо, хадлангийн газар, уналга хэрэглээний адуу, тэмээ болон зах зээлд борлуулагдах эрүүл мал сүрэг;
- Өрхийн дэд бүтэц ба бусад хөрөнгө;
- Мал сүрэг (малын тоо, чанар, тарга тэвээрэг, насжилт, төл авалт ба мал сүргийн бүтэц);
- Малын гаралтай бүтээгдэхүүн, түүхий, боловсруулсан, өрхийн хэрэглээний болон борлуулах зориулалттай;
- Өрхийн хэрэглээ болон малын гаралтай бүтээгдэхүүний борлуулалтанд гарсан өөрчлөлт;
- Мал маллагаа болон нүүдэллэх уламжлалт горимд орсон өөрчлөлт;
- Нийгмийн хөрөнгөд бий болсон өөрчлөлт ба өртөг (өрхийн дотоод хөдөлмөр хоршилт, өрхийн бүтцийн өөрчлөлт);
- Бусад эх үүсвэрээс орох өрхийн орлого;
- Өрхийн зарлагын зураглал;
- Хөрөнгө хуримтлуулалт (мал сүргийн өсөлт/бууралт, банкны хадгаламж, даатгал зэрэг бусад МАА-н бус хөрөнгө);
- Бүсийн дэд бүтцийн хүртээмж, түүний ач холбогдол (жишээлбэл сайжруулсан зам, жижиглэнгийн худалдаа үйлчилгээ, харилцаа холбоо, эрүүл мэндийн яаралтай тусламж, эрүүл мэнд ба боловсролын үйлчилгээ болон соёлын газрууд);
- Өрхийн соёлын өв хөрөнгө (амьдралын уламжлалт хэв маяг хадгалагдсан байдал, өвөг дээдсийн ёс зүй, сургаалийг дээдлэн хэрэгжүүлэх тухайд хувь хүнд гарсан өөрчлөлт); түүнчлэн
- Өөрчлөлтийг хүлээж авах хандлага ба ирээдүйг төсөөлөх үзэл баримтлал (амьдралын түүх, хүүхдийн мэргэжил сонголт, хувь хүмүүс уламжлалт болон шинэ амьдралын хэв маягт өгч буй үнэлэмж).

Гуравдугаар бүрэлдэхүүн хэсэг: Нөхөн олговрын хөтөлбөрийг нягтлан үзэх

Ханбогд сумын малчдад учруулсан өөрийн нөлөөллийг нөхөх зорилготойгоор ОТ хоёр хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн: 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлт болон 2011 оны эдийн засгийн суурьшил алдагдалтын нөхөн олговрын хөтөлбөр. Олонх малчид эдгээр арга

хэмжээнүүд нь ОТ-гоос бэлчээр ба усанд учруулсан нийт нөлөөлөл (тэдгээр нь малчдын маллах мал сүргийн тоо хэмжээнд нөлөөлж байна) түүнчлэн уламжлалт амьжиргаа ба соёл заншилд учирсан нөлөөллийг хангалттай нөхөж чадаагүй, гэж үздэг.

Хэсэг 1 ба 2-ын үнэлгээний үр дүнд цуглуулсан мэдээлэлд үндэслэн ОТШБ нь тухайн өрхүүдэд олгосон нөхөн олговрын багц болон сүүлийн арав гаруй жилийн туршид ОТ-гоос Ханбогд суманд үзүүлсэн дэмжлэг туслалцаа зохистой байсан эсэхэд хөндлөнгийн хяналт хийнэ. Тухайлбал, аудит нь дараах асуудлыг шинжилнэ: (1) 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлт, 2011 оны эдийн засгийн суурьшил алдалтын нөхөн олговор тогтоохдоо ашигласан нөлөөллийг үнэлэх аргачлал нь зөв, зохистой байсан эсэх; (2) ОТ өөрийн хэрэгцээний дэд бүтэц, байгалийн баялаг ашигласан зэргийг оролцуулан ОТ-н улмаас учирсан сөрөг нөлөөллүүдийг хангалттай нөхөн төлсөн эсэх; (3) тогтвортой амьжиргаанд шилжихэд хангалттай нөхөн олговор олгогдсон эсэх; (4) нөхөн олговор авбал зохих бүх малчдад нөхөн олговор бодитой олгосон эсэх; болон (5) нөхөн олговрын үйл ажиллагаа нь ОУСК-ийн Гүйцэтгэлийн 5-р стандартад нийцсэн эсэхийг тус тус тогтоох зэрэг болно.

Олон талт шинжээчдийн багийн бүрэлдэхүүн, сонгон шалгаруулах шалгуур

Антропологи, социологи, микро эдийн засгийн мэргэжилтнүүдээс бүрдсэн, 3-4 хүнтэй баг байхаар төлөвлөж байгаа бөгөөд тэдний мэргэшил ур чадвар, холбогдох туршлагыг нягтлан үнэлнэ. Багт унаган монгол хэлний мэдлэг, чадвартай гишүүн байх зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд монгол малчидтай ажиллаж байсан хүмүүсийг эн тэргүүнд авч үзнэ. Үүний нэгэн адил, доод тал нь нэг ахлах судлаач нь олон улсын тэргүүн туршлагатай, өгүүлэл, бүтээлээ нийтлүүлж байсан хүн байх шаардлагатай.

Шинжээчдийн баг нь аль нэг талын эрх ашгийг харж туйлшрахгүй цэвэр мэргэжлийн үүднээс ёс зүйтэй ажиллах шаардлагатай.

Санхүүжилт ба хүлээх хариуцлага

Тендерт оролцогч Олон талт шинжээчдийн баг зардлын төсөв бүхий саналаа бэлтгэж, Малчдын төлөөлөл, Ханбогд сумын удирдлага, ОТ-с бүрдсэн Гурван Талт Зөвлөлд (ГТЗ нь МТ/ОТ хооронд ЭЗХЗОГ-ын чиглүүлэлтэй хийгдэж байсан яриа хэлэлцээрийг залгамжлагч байгууллага) танилцуулна. Зөвлөл саналыг баталснаар Олон талт шинжээчдийн багийн зардал, санхүүжилтийг гаргах үүргийг ОТ хүлээнэ. Тайлангийн төсөл, сүүлийн танилцуулга, эцсийн тайланг хүлээн авах, нийт ажлын чанарыг үнэлж дүгнэх үүргийг Зөвлөл хүлээнэ.

Тайлагнах

Үнэлгээний ажлыг 6 сарын дотор хийж гүйцэтгэх бөгөөд ажил дууссанаас хойш 2 сарын дотор тайлан, зөвлөмжийн төслийг Зөвлөлд танилцуулна. Ажил гүйцэтгэх хугацаанд 2 сар тутамд явцын тайланг Зөвлөлд илтгэнэ. Олон талт шинжээчдийн баг танилцуулгын үед гарсан саналыг тусгасан эцсийн тайланг бичгээр үйлдэж, санал хүсэлт хүлээн авснаасаа хойш нэг сарын дотор Зөвлөлд танилцуулна. Тайлангийн төсөл болон эцсийн хувилбар нь Монгол, Англи хэлээр тус тус бичигдсэн байна.

Саналын Бичиг Баримт

Сонгон шалгаруулалтад оролцох хүсэлтэнд ажлын товч, тодорхой цар хүрээ, аргачлал, олон талт шинжээчдийн багт ажиллуулахаар санал болгож буй багийн гишүүдийн тодорхойлолт, хувийн товч намтарыг оруулна. Мөн энэхүү урилгад тусгаагүй “үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх” саналуудыг тусгаж болно. Тус хүсэлт 10 хуудаснаас хэтрэхгүй байна.

Зөвлөл сонгон шалгаруулалтанд оролцохоор ирүүлсэн хүсэлтүүдээс Зөвлөлтэй нүүр тулан уулзаж саналаа танилцуулах багийг (тээврийн зардлыг ОТ гаргана) сонгох бөгөөд тэдгээрийн дундаас эцсийн шалгаруулалтыг хийнэ.

Хавсралт: “Оюу толгой”-д байгаа судалгаануудын жагсаалт, товч тодорхойлолт

- 1. ОТ төслийн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ, 3-р дэвтэр: Олборлох болон боловсруулах нь”, Эко-Трэйд ХХК 2003.** 2003 оны 6-р сард Монголын зөвлөх компани болох Эко-Трэйд ОТ-н уурхайгаас гадагш 20 км-ийн радиуст байгаа бүх айл өрхийг тоолсон. Газар ашиглалт, газрын эрх, өрхийн хөрөнгийн (гол төлөв мал) талаар тоо баримт цуглуулахаар айл өрхүүдэд явуулсан судалгаанд нийтдээ 15 айл өрх (91 хүн) хамрагдсан.
- 2. Нөлөөнд өртсөн малчдын нэмэлт судалгаа, 2004-2005.** 2004-2005 онд малчдыг нүүлгэн суурьшуулах багцад хамруулахаар 10 км-ийн Хамааралгүй бүсээс нүүлгэн суурьшуулах арван малчин өрхөөс нэмэлт тоо баримт цуглуулж авсан.
- 3. Ханбогд суман дахь ОТ-н усны талаарх ойлголтын судалгаа, 2007.** Нутгийн иргэд усны асуудлын талаар санаа зовж буй байдлыг үнэлж дүгнэх, хамтын оролцоотой усны менежментийн арга хэмжээг боловсруулахад энэ судалгааг ашигласан. Худаг, өвөлжөөний зураглал гаргаж, малын тоо толгой, бусад гол тоо баримтыг цуглуулсан. Нийт 280 малчин өрхтэй ярилцлага хийж, дөрвөн бүлэгт тулгуурлан өөр 51 хүнийг “Зорилтот бүлгийн хэлэлцүүлэг”-т хамруулсан. Монгол улсын Бодлогын судалгааны төв болон Хүн ам, сургалт судалгааны төв энэ ажлыг удирдсан.
- 4. Ус ашиглалтын судалгаа, 2008.** Гүний хоолойн орд газар орчим нутагладаг малчдаас мэдээлэл цуглуулахаар Баян багт ус ашиглалтын нэмэлт судалгаа хийсэн. Тус судалгаагаар 21 малчин өрхийг хамруулан усны уламжлалт зохицуулалтын талаарх бага цар хүрээний хайгуулын хэмжилт судалгааг хийсэн.
- 5. “Өмнөговь аймгийн нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны 2008 оны суурь судалгаа”.** ОТ-н санхүүжилтээр Монгол улсын Бодлогын судалгааны төв болон Хүн ам, сургалт судалгааны төвийн хийсэн энэ судалгаанд Ханбогд сумын төвийн нийт 70 өрх, 37 малчин өрх хамрагдсан.
- 6. Бэлчээрийн газрын зураглал ба үнэлгээний хөтөлбөр, 2009-2010 он.** Энэ хөтөлбөрийн ОТ-ын нөлөөллийн өөр өөр газруудын эргэн тойрны бэлчээрийг ашигладаг малчдыг тодорхойлохоор хийсэн. Тоо баримтыг Жавхлант, Гавилууд, Номгон, Баян багийн 79 малчин өрхөөс цуглуулсан. Үүний гол зорилго нь мал бэлчээрлэдэг газрын хил хязгаар, бэлчээрийн газрын менежментийн зохион байгуулалтыг ойлгох, нөлөөллийн талбаруудын болон ойр орчим дахь газрыг, мөн бусад хөрөнгийг ашигладаг малчин өрхүүдийг тодорхойлох байв. ОТ малчин өрх бүрээр орж бэлдсэн асуултын дагуу ярилцлага өрнүүлэн хариулт авч, улирлын малын бэлчээр газрын хил хязгаарыг малчидтай хамтран газрын зураг дээр тэмдэглэсэн.
- 7. Оюу толгой төслөөс хэрэгжүүлж буй “өмнөговь аймгийн соёлын өвийн хөтөлбөр боловсруулах” төслийн нэгдүгээр үе шатны тайлан:** 2010 оны 6-р сарын 17-нд “Састэйнэбилити Ийст Эйжиа” (СИА) ХХК (Sustainability East Asia LLC) “Оюу толгой” ХХК-д зориулсан урт хугацааны соёлын өвийн хөтөлбөр боловсруулсан. Уг хөтөлбөр хоёр үе шаттай байсан. Нэгдүгээр үе шат соёлын өвийн суурь үзүүлэлт ба зөрүүний үнэлгээ бий болгох, хоёрдугаар үе шат нь нэгдүгээр үе шатанд цуглуулсан мэдээллийг ашиглан соёлын өвийн хөтөлбөр, хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулах байсан. Энэ тайланд нэгдүгээр үе шатны ажлын үр дүнг хураангуйлсан байдаг.

8. **“Оюу толгойн 2011 оны Нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө”**: Үйл ажиллагааны менежментийн дагалдах төлөвлөгөө бүхий Зээлдүүлэгчдийн БОННБҮ-ий хэсэг. Уурхайн лицензийн талбайгаас 10 өрхийг 2004 онд биет нүүлгэн шилжүүлэлт хийж, зам, цахилгааны, инженерийн шугам сүлжээ гэх мэт хоёрдогч дэд бүтцийн барилга угсралтын нөлөөнд түр болон урт хугацаанд өртсөн газраас 89 айл өрхийг 2011 онд эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлт хийсэнтэй холбоотой бүх ажлын иж бүрэн эмхэтгэл.
9. **Өртсөн байж болзошгүй малчин өрхүүдийн судалгаа (2010- 2011 он)**. Нөлөөнд шууд өртсөн айл өрхийг тодорхойлох, тэдгээрийн талаар илүү нарийн тодорхой тоо баримт цуглуулахаар дээр дурдсан бэлчээрийн газрын зураглал, үнэлгээний хөтөлбөрийг өргөжүүлсэн бөгөөд уг судалгааг ОТ 2010 оны 9-р сараас 2011 оны 5-р сар хүртэл хийсэн. Энэ судалгаагаар нөлөөнд өртсөн бүх малчин өрхүүд, мөн Ханбогд суманд дахь бусад өрхөөр нэг бүрчилэн очиж, өрхийн бүтэц, ажил эрхлэлтийн түвшин, орлогын эх үүсвэр, мал сүрэг ба бусад хөрөнгө, бусад хүн ам зүйн тоо баримтыг цуглуулсан. Уг судалгаанд 101 айл өрх хамрагдсан. Ингээд нийтдээ энэ судалгаанд 393 хүнийг хамруулсан нь Ханбогд сумын малчдын 19%-тай тэнцэнэ).
10. **Бэлчээрийн газар ашиглалтын гэрээний талаарх нутгийн малчдын ойлголтын судалгаа, 2012**. Бодлого судалгааны төв, “Цэвэр эрчим хүч”, “Алтан нутаг” гэх дотоодын ТББ-ууд сумын засаг захиргаатай байгуулах бэлчээрийн газар ашиглалтын гэрээний талаарх орон нутаг дахь хандлагыг бүртгэн тэмдэглэхээр Ханбогд сумын малчдын дунд хамтарсан шуурхай судалгааг хийсэн. Уг судалгаанд хамрагдсан 186 малчны 78 хувь нь бэлчээрийн газар ашиглалтын гэрээг дэмжиж буйгаа илэрхийлж, 72 хувь нь тийм гэрээг эцэслэн байгуулахад бэлэн буйгаа илэрхийлж байгаа үр дүн гарсан. Судалгааны дүнг өөр өөрсдийн харгалзах газрын бэлчээрийн менежментийг сайжруулахын тулд сумын удирдлага болон малчдын нэн тэргүүнд авах арга хэмжээг тодорхойлоход ашигласан.
11. **Ханбогд сумын хүн ам, орон сууцны тооллого, 2013**. ОТ-н санхүүжүүлсэн энэ тооллогоор засаг захиргааны хамгийн бага нэгжүүд буюу баг, сумын хүн амын тоог нас, хүйс, байршил, боловсрол, эдийн засгийн үйл ажиллагаа, нүүж суурьшсан байдал, орон сууцны нөхцөл зэргээр ангилсан мэдээллийг гаргасан байдаг. Уг тооллогыг Монгол улсын Засгийн газрын 2010 оны Хүн ам, орон сууцны тооллогод ашигласан аргачлалаар хийсэн бөгөөд энэ нь төр болонхувийн хэвшлийн түншлэлийн схемээр Монголд анх удаа хийсэн хүн амын тооллого болсон.
12. **“Оюу толгойн Нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний шинэчилсэн хувилбар-2013**. Оюу толгойн 2011 оны нүүлгэн шилжүүлэлтийн төлөвлөгөөний шинэчилсэн хувилбар; Үйл ажиллагааны менежментийн дагалдах төлөвлөгөө бүхий Зээлдүүлэгчдийн БОННБҮ-ий хэсэг. Уурхайн лицензийн талбайгаас 10 өрхийг 2004 онд биет нүүлгэн шилжүүлэлт хийсэн болон зам, цахилгааны, инженерийн шугам сүлжээ гэх мэт хоёрдогч дэд бүтцийн барилга угсралтын нөлөөнд түр болон урт хугацаанд өртсөн газраас эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлт хийсэн 89 айл өрхийн 2013 оны төлөв байдалтай холбоотой бүх ажлын иж бүрэн эмхэтгэл.
13. **Соёлын өвийн менежментийн төлөвлөгөө: 2013 оны 9-р сар**. Үйл ажиллагааны менежментийн энэ төлөвлөгөө бол Зээлдүүлэгчдийн БОННБҮ-ий баримт бичгийн хэсэг юм. Энэ төлөвлөгөө нь менежментийн зохих харилцах

хэсгийг томъёолох; албан тушаал, үүрэг хариуцлагыг тодорхойлох; менежментийн төлөвлөгөөнд хамааралтай төслийн холбогдох стандартыг тоймлон илэрхийлэх; менежментийн төлөвлөгөөтэй холбоотой төслийн үүрэг амлалт, үйл ажиллагааны журмыг тодорхойлох; Гүйцэтгэлийн гол үзүүлэлт гэх мэт хяналт шинжилгээ ба тайлангын журмыг тодорхойлох; сургалтын хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох; материал ба мэдээлэлд дэмжлэг болох лавлагааг томъёолох тус тус зорилготой юм.

14. ***Зах зээлийн шуурхай судалгаа, 2014 он.*** Энэ судалгааг Бодлого судалгааны төв Ханбогд, Манлай, Баян-Овоо, Даланзадгад сумдад хийсэн. Шууд нөлөөнд өртсөн 79 айл өрхийг хамруулсан 200 айл өрхтэй ярилцлага хийсэн. Мөн сумын засаг захиргааны төлөөлөл, мэргэжилтнүүдтэй ярилцлага хийсэн. Энэ судалгаа нь бизнес эрхлэх боломж, бизнесийн хөгжилд учрах саад тотгор болон сурч боловсрох хэрэгцээ шаардлагыг олж тогтоох зорилготой байсан.
15. ***Өмнөговь аймгийн Ханбогд, Манлай, Баян-Овоо сумдын малын эрүүл мэндийн байдлын үнэлгээ, 2014 он.*** Энэ үнэлгээг “Бизнесийн амжилтын түлхүүр” ТББ-ийн мэргэжилтнүүд хийсэн. Тэд Ханбогд сумын 161 айл өрхийг үнэлгээнд хамруулсан бөгөөд үүнээс 73 нь төслийн нөлөөллийн бүсийн, 88 нь төслийн нөлөөллийн бус бүсийн айлууд байв.
16. ***“Өмнөговь аймгийн малчдын амьжиргааны түвшин ба эрүүл мэндийн байдлын судалгаа”, 2014 он.*** Ханбогдын малчдын амьжиргаа болон эрүүл мэндийн байдлыг үнэлж, зөвлөмж боловсруулахаар тус судалгааг Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний төв болон Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв хийсэн. Төслийн нөлөөнд өртсөн айл өрхүүдээс 9 айл уг судалгаанд хамрагдсан юм. Уг судалгааны хариуг хөдөө нутаг дахь хүмүүсийн амьжиргаа, эрүүл мэндийг сайжруулахад чиглэсэн бодлогын суурь тоо баримт болгох зорилготой.
17. ***“Хоршооны тэргүүлэх чухал төслүүд”-ийн судалгаа, 2014 он.*** Энэ судалгааг Монголын хоршооны сургалт мэдээллийн төв хоршоод болон тэдний тэргүүлэх чухал төслүүдийн өнөөгийн байдлын дүгнэсэн. Уг судалгаанд сумдын 18 хоршоог хамруулсан бөгөөд уг судалгаагаар Ханбогд сумын бүх малчин өрхийн 63.0 хувь нь хоршоонд нэгдсэн гэсэн дүн гарсан.
18. ***“2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлтийн арга хэмжээнд хийсэн гадны хөндлөнгийн аудит, 2014 он”.*** 2014 оны 3-р сард бие даасан хоёр Монгол мэргэжилтэн 2004 оны нүүлгэн шилжүүлэлтэнд аудит хийсэн. Тус хөндлөнгийн шалгалтанд 2004 онд нүүлгэн шилжүүлсэн 10 айл өрхийг хамруулж, компани тэдэнд гэрээгээр тохирсон бүх мөнгөн олговрыг олгосон бөгөөд их, дээд сургуулийн оюутны сургалтын төлбөр, сургуулийн хүүхдийн хичээлийн хэрэглэлд туслах гэх мэт хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа “Нүүлгэн байршуулах гэрээ”-нд заасан өдөр хүртэл үргэлжилнэ гэсэн дүгнэлт гаргасан.
19. ***“Оюу толгойн Нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний шинэчилсэн хувилбар-2015”.*** 2013 оны Оюу толгойн нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний шинэчилсэн хувилбар; Үйл ажиллагааны менежментийн дагалдах төлөвлөгөө бүхий Зээлдүүлэгчдийн БОННБҮ-ий хэсэг. Уурхайн лицензийн газраас 10 өрхийг 2004 онд бодитоор нүүлгэсэн болон зам, цахилгааны, инженерийн шугам сүлжээ гэх мэт хоёрдогч дэд

бүтцийн барилга угсралтын нөлөөнд түр болон урт хугацаанд өртсөн газраас 89 айл өрхийг 2011 онд эдийн засгийн нүүлгэн шилжүүлэлт хийсэнтэй холбоотой бүх ажлын иж бүрэн эмхэтгэл.

- 20. Нутаг Түншлэлийн хийж буй Ханбогд сумын Бэлчээрийн Байдлын Судалгаа, 2014 онд эхлээд үргэлжилж байгаа болно.** Энэ судалгааны зорилго нь Ханбогд сумын цөл-талын бэлчээрт гарч буй өөрлөлтийг үнэлэхэд оршино. Хамааралтай талууд (Ханбогд сумын малчид, сумын удирдлага болон засгийн газрын байгууллагууд) богино ба урт хугацаанд бэлчээрийг тогтвортой ашиглах, ургамал дахин ургах нөхцөлийг бүрдүүлэх төлөвлөлтийг хийхдээ уг үнэлгээг ашиглах болно.
- 21. Хөндлөнгийн Шинжээчдийн Багийн 1-р үе шатны тайлан, 2015.** ОУСК-ийн Эрх Зүйн Хяналт, Зөвлөгөө, Омбудсмэний газрын маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцож буй ОТ болон Ханбогд сумын малчдын төлөөлөгчдөөс томилсон Хөндлөнгийн Шинжээчдийн Багийн (ХШБ) олж илрүүлсэн зүйлс. ОТ-гоос усны гурван чухал эх үүсвэрт – Ундай гол, Бор Овоогийн Задгай (Ундай голын үндсэн гольдрол) болон Халив-Дугатын гол (Ундай голын цутгалан) – учруулж буй нөлөөллийг үнэлж, тэдгээр нөлөөлөл нь бэлчээр, малчдын усны хүртээмж, чанарт яаж нөлөөлж буйд үнэлгээ хийх зорилготой. ХШБ-ийн ажил хоёр үе шаттай хийгдэхээс 1-р шатанд Ундай гол, Бор Овоогийн Задгайд төвлөрч байгаа болно.
- 22. Төслийн Нөлөөлөлд Өртсөн Өрхүүдийн Судалгаа, 2013, 2014.** Энэ судалгаагаар ОТ-н нүүлгэн суурьшуулалт, нөхөн олговрын гэрээний дагуу олгогдсон зүйлсийг хүлээн авсан байдлыг хөөн судалж, нөлөөлөлд өртсөн айл өрхүүдийг орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрт хэрхэн хамруулсныг үнэлэн, өрхийн амьжиргаа ямар нэгэн байдлаар сайжирсан буюу өөрчлөлт гарсныг тодорхойлох зорилготой юм. Судалгааны мэдээллийг урьдчилан боловсруулсан асуулгаар цуглуулсан бөгөөд үр дүнг Оюу толгойн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэргэжилтнүүд дотооддоо боловсруулсан.